

Column

Het risico van de accountantsparadox in de jaren negentig

Paul M. Koster

De accountantsparadox voor de jaren negentig is dat de complexere wereld - door informatisering, globalisering en liberalisering van de handel en vergaande financiële innovatie - aanmerkelijk zwaardere eisen stelt aan de accountantscontrole, terwijl de accountant door de markt gedwongen wordt zijn controles steeds goedkoper aan te bieden. Dit is een paradox met grote risico's voor de accountants, ook getuige de vaak door de pers luidruchtig aangekondigde claims tegen accountantsorganisaties. De vernietigende prijsconcurrentie in de traditionele controletaken maakt de paradox, met het streven naar behoud van marktaandeel, des te pregnanter en tevens gevaarlijker. Ondernemingen zijn 'leaner' geworden, na allerlei afslankingsoperaties, maar ook 'meaner'. Een proliferatie van oplopende, buitensporige claims bedreigt het voortbestaan van de accountants. Ondernemingen verwachten en eisen méér voor steeds minder geld, waarbij tegenvallers direct door middel van claims worden verhaald bij de accountant. Deze accountantsparadox met het zwaard van Damocles in de vorm van buitenzinnig veel ingediende (maar nog niet toegekende) claims, dwingt het accountantsberoep tot een herbezinning op haar taken.

Er zal een nieuwe blauwdruk moeten komen van accountantstaken. Een aanzet daartoe is er al in de Verenigde Staten, zoals beschreven in het COSO rapport en in het Verenigd Koninkrijk, in het Cadbury rapport, waarmee een nieuwe trend in de accountantsprofessie wordt ingeluid. Een trend, die ook is gesigna-

leerd door Hans Leenaars, vice-voorzitter van het NlvRA. Accountants zullen zelf het initiatief moeten nemen om de verwachtingen bij de ondernemingsleiding en in het brede maatschappelijke verkeer om te buigen door hun taken uit te breiden. En daar is snelheid bij geboden. Vele landen zijn geteisterd door een diepe vertrouwenscrisis in politieke en zakelijke leiders als gevolg van langzaam zichtbaar wordende, soms ingenieuze en soms naïeve, maar vaak jaren durende verrijkingsschema's van individuen. Italië en thans Frankrijk onderkennen hoe ver het misbruik van machtsposities is doorgedrongen in de maatschappij. In dat vacuüm aan vertrouwen kunnen de accountants een belangrijke rol spelen om het evenwicht in de uitvoerende (in casu ondernemingen en leiding) en controlerende taken te herstellen. Maar dan wel met één cruciale randvoorwaarde. De accountant moet bereid zijn in de traditionele controletaken verder te gaan dan tot nu toe het geval is. De controletaak moet zo ver reiken dat men op basis van die 'wettelijke' controle een redelijke mate van zekerheid krijgt dat de onderneming schoon is en niet betrokken bij systematische frauduleuze of illegale transacties. Maar bovendien biedt de wereld van 'haute finance' een extra uitdaging aan de accountant en de omvang en inhoud van zijn controlerende taak.

Paul M. Koster, registeraccountant, is managing director bij Coopers & Lybrand Corporate Finance. In deze hoedanigheid adviseert hij zowel beursgenoteerde fondsen als (middel-)grote familiebedrijven bij hun fusie/overnameplannen zowel binnen Nederland als in Europa en daarbuiten.

Veel topondernemingen, zoals Procter & Gamble, Shell, General Electric, Metallgesellschaft, Volkswagen e.a., hebben opgeteld miljarden gulden verloren aan termijntransacties waar men soms het bestaan niet eens van wist, laat staan dat men begreep waar de specifieke transacties voor dienden. De prijzenslag op het gebied van de accountantsdiensten en de symbolische bedragen die de ondernemingsleiding zich daardoor weet te besparen, staan in schril contrast tot de verliezen die geleden worden door aandeelhouders als gevolg van dit soort niet geautoriseerde en niet begrepen transacties op de financiële markten. Risico en rendement zijn volledig uit evenwicht geslagen. Aandeelhouders zouden via de Aandeelhoudersvergadering moeten eisen dat de ondernemingsleiding de accountant de ruimte geeft om de audit scope zodanig uit te breiden dat de accountants dit soort excessen in deze complexe wereld kunnen ondervangen en beter kunnen helpen voorkomen/mitigeren.

De accountants die de laatste jaren voor meer dan tientallen miljarden gulden aansprakelijk zijn gesteld moeten het initiatief nemen om deze schijnbare tegenstrijdigheid - de paradox - te doorbreken door het aanbieden van een controle-aanpak en rapportage die is afgestemd op deze tijd, waarbij de accountants geleid moeten worden door de behoeften van het bedrijfsleven en investeerders. Daarmee vergroten zij hun rol in het maatschappelijk verkeer en kunnen zij zelf ook slagvaardiger gaan optreden om deze zelfvernietigende trend van excessieve claims te keren. Dat is ook de enige manier om de zo hoog in het vaandel staande onafhankelijkheid van het accountantsberoep te behouden (het begrip zo eloquent getoetst door de NIVRA-voorzitter Arnold Schilder). Want een accountant met een verlamme claim boven zijn hoofd zal althans in schijn die onafhankelijkheid nog wel eens in twijfel getrokken kunnen zien worden. Het is hoog tijd voor een moment van bezinning, maar bovenal actie.